

ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО И ПРОЦЕСС

УДК 347.122

ПРИПИНЕННЯ ПРАВОВІДНОШЕННЯ ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ

Ярема А. Г.

Верховний Суд України, Київ, Україна

Статтю присвячено аналізу такого способу захисту цивільного інтересу як вимога про припинення правовідношення. На підставі аналізу чинного цивільного законодавства, наукових праць, що стосуються проблеми, яка розглядається, пропонуються і обґрунтовуються пропозиції щодо правотворчості та правозастосування.

Ключові слова: гражданский інтерес; захист права та інтересу; припинення правовідношення.

Судами часто розглядаються та вирішуються цивільні спори про припинення правовідносин. Склалась досить стійка практика вирішення такого роду справ. І все ж існує значне коло проблем, що потребують вирішення у такий спосіб, щоб судова практика твердо стояла на позиції закону і одночасно забезпечувала відповідність судових рішень вимогам розумності і моральності (справедливості), без якої (цієї відповідності) судові рішення будуть приходити у суперечність з принципом верховенства права – наріжним каменем правової системи України.

Проблема захисту інтересу через припинення правовідношення загострилась із набранням чинності новим Цивільним кодексом. Це обумовлено як новизною численних законодавчих положень, що формулюються у цьому Кодексі, так і недостатньою опрацьованістю деяких із них. За таких умов звернення до аналізу положень цивільного законодавства про захист цивільного інтересу шляхом припинення правовідношення виправдовується актуальністю проблеми такого способу захисту цивільного інтересу.

Метою цієї статті є розробка теоретичних положень, які могли б бути використані при застосуванні судами такого способу захисту цивільних справ як припинення правовідносин та при внесенні змін до чинних актів цивільного законодавства.

У науковій літературі проблема захисту цивільного інтересу шляхом припинення правовідносин спеціально не досліджувалась. Але окремі аспекти цієї проблеми аналізувались в роботах, що присвячувались договірному праву [1, с. 348-372; 2, с. 765-775; 3, с. 271-320].

Ч. 2 ст. 16 ЦК не вирішує питання про те, що ж захищається через припинення правовідношення – цивільне право, цивільний інтерес, чи одночасно і цивільне право і інтерес. Аналіз законодавчих положень, які передбачають такий спосіб захисту, дає підстави для висновку про те, що припиненням правовідношення захищається цивільний інтерес. Цивільне право у такий спосіб захищатись не може, бо припиненням правовідношення припиняється і право, що було порушене та потребувало захисту, і обов'язок, що кореспондує цьому праву. Найближчий до порушеного ци-

вільного права наслідком припинення правовідношення є усунення можливості подальшого порушення цього права. Але воно при використанні такого способу захисту припиняє існування, а тому і перестає вимагати будь-якого захисту. Отже, припиненням правовідношення захищається інтерес. Це твердження є справедливим стосовно випадків, коли захист здійснюється у зв'язку з порушенням права. Тим більше воно є справедливим стосовно випадків, коли підставою припинення правовідношення є не порушення права, а істотна зміна обставин, поява інших обставин, які поза зв'язком з допущеним зобов'язаною особою цивільним правопорушенням стали підставою припинення правовідношення (напр., ч. 3 ст. 825 ЦК), і навіть власний угляд сторони відповідного правовідношення (напр., п. 2 ч. 1 ст. 755 ЦК).

Однією із цілей використання такого способу захисту інтересу як припинення правовідношення є звільнення особи, що вимагає припинення правовідношення, від обов'язків, що входять до змісту цього правовідношення, або усунення перешкод для набуття нею іншого права. При цьому, якщо підставою вимоги про припинення правовідношення, є цивільне правопорушення, то особа, у якої в зв'язку з цим виникло право вимагати припинення правовідношення, має можливість вибору. Ця особа може вибрати варіант, за яким вона буде захищати своє право від порушення через пред'явлення вимоги про примусове виконання обов'язку в натурі чи про припинення дії, яка порушує право, або вимоги про відновлення становища, яке існувало до порушення. Припинення правовідношення може стосуватись як зобов'язальних, так і абсолютних правовідносин (особистих немайнових, речових, абсолютних правовідносин інтелектуальної власності).

Захист цивільного інтересу через припинення правовідношення може не вести до виникнення між сторонами нового правовідношення (будь-яких нових прав та обов'язків), а може тягти за собою виникнення нових регулятивних правовідносин з участю обох чи однієї із сторін цих правовідносин, виникнення охоронювальних правовідносин або виникнення тих прав та обов'язків, які повинні були виникнути пізніше (при припиненні правовідносин, яке мало настати при подальшому розвитку цього правовідношення).

Захист цивільного інтересу найчастіше може здійснюватись через припинення зобов'язальних правовідносин. З цього приводу низка правил формулюється в розділі I «Загальні положення про зобов'язання» книги п'ятої «Зобов'язальне право» Цивільного кодексу (ст. 651-653 ЦК). Тут йдеться про розірвання договору, але договір і правовідношення (зобов'язання сторін) є пов'язаними як попереднє і наступна правові явища. Тому ч. 2 ст. 653 ЦК і встановлює, що «у разі розірвання договору зобов'язання сторін припиняються». Положення п. 7 ч. 2 ст. 16 ЦК, що передбачає можливість захисту інтересу через припинення правовідношення, має бути інтерпретоване як загальне стосовно спеціальних положень ст. 651, 652 ЦК, що передбачають можливість розірвання договору. Слід зауважити також, що в п. 7 ч. 2 ст. 16 ЦК не формулюється норма прямої дії.

Стосовно окремих видів договорів встановлюються численні правила, якими сторонам договорів надається право вимагати їх дострокового розірвання (ч. 1 ст. 659; ч. 1 ст. 726; ч. 2 ст. 727; ч. 3 ст. 727; ч. 3 ст. 730; ст. 740; ст. 755; ч. 4 ст. 768; ч. 2 ст. 769; ч. 2 ст. 773; ч. 2 ст. 776; ст. 783; ст. 784; ч. 2 ст. 825; ч. 3 ст. 825; ч. 2 ст. 834;

ч. 2 ст. 852; ч. 2 ст. 1039; ст. 1075 ЦК). У названих тут випадках законодавчі положення за своїми формулюваннями є уніфікованими і визначеними, у відповідних законодавчих положеннях зазначається на право сторони вимагати розірвання договору. Виняток складає лише положення ст. 755 і ч. 2 ст. 825 ЦК, де йдеться про можливість розірвання договору за рішенням суду. Але і такі законодавчі положення є нескладними для їх інтерпретації, бо із правил про можливість розірвання договору за рішенням суду випливає, що відповідна сторона за встановлених умов може звернутись до суду з вимогою про розірвання договору, що веде до припинення праводіношення (ч. 2 ст. 653 ЦК). Достатньо визначеним є і положення п. 1 ч. 2 ст. 678 ЦК, відповідно до якого покупець за відповідних умов має право «відмовитися від договору і вимагати повернення сплаченої за товар грошової суми». Тут для розірвання договору сторона не звертається до суду з відповідною вимогою, а вчиняє односторонній правочин. Що стосується повернення сплаченої за товар грошової суми, то такої мети покупець без допомоги суду (якщо продавець у зв'язку з розірванням договору не повертає сплачену за товар грошову суму) досягти не може. Тому законодавець передбачив судовий захист права покупця на повернення йому раніше сплаченої грошової суми.

В інших випадках такої визначеності немає. Так, відповідно до ст. 237 Кодексу торговельного мореплавства [4] у разі неготовності об'єкта до буксирування в обумовлений договором строк після прибуття буксира в пункт відправлення, власник буксируючого судна «має право розірвати договір». Таке ж право надається власникові об'єкта буксирування у разі несвоєчасного прибуття буксира (ст. 238 КТМ). Положення ст. 237 і 238 КТМ рівною мірою можуть бути інтерпретовані і як право на розірвання договору через вчинення одностороннього правочину, і як право вимагати розірвання договору шляхом пред'явлення відповідного позову до суду. Подібних формулювань доцільно було б уникати. А до ст. 237, 238 КТМ необхідно внести відповідні доповнення, які б зазначали на те, що розірвання договору у таких випадках здійснюється через односторонню відмову від договору. Таке законодавче рішення видається прийнятним з огляду на те, що недоцільно було б покладати на буксирувальника обов'язок тримати буксир у режимі очікування в пункті відправлення до вирішення судом справи про розірвання договору.

Немає достатньої визначеності і в формулюваннях ч. 1 і 3 ст. 672 ЦК, які надають покупцеві право вимагати повернення сплаченої за товар суми, та ч. 2 ст. 697 ЦК, яка надає продавцеві право вимагати від покупця повернення товару, але при цьому не вирішується доля договору купівлі-продажу. Правда, шляхи вирішення цієї проблеми існують, а труднощі, які виникають при тлумаченні цих законодавчих положень обумовлені виключно тим, що на цей час відсутня загальновизнана методологія тлумачення актів законодавства. Йдеться про те, що при тлумаченні актів законодавства слід у максимальній мірі прагнути слідувати букві закону. Якщо п. 1 ч. 2 ст. 678 ЦК надає покупцеві право відмовитися від договору купівлі-продажу і вимагати повернення сплаченої суми, то позов про повернення сплаченої суми не може бути задоволений, якщо покупець не відмовився від договору (не вчинив правочин, спрямований на розірвання договору). Якщо ж законодавець у випадках, передбачених ст. 672 і 697 ЦК, надає стороні договору купівлі-продажу

право вимагати повернення сплаченої суми або товару, то із пред'явлення такої вимоги безпосередньо до іншої сторони договору або шляхом звернення до суду з позовом впливає, що договір цією односторонньою дією розірвано.

Згідно з ч. 2 ст. 653 ЦК у разі розірвання договору зобов'язання сторін припиняються. Тому немає необхідності у пред'явленні вимоги про припинення зобов'язань сторін додатково до вимоги про розірвання договору. Вимога про визнання зобов'язань сторін такими, що припинилися внаслідок розірвання договору, може бути пред'явлена тільки у випадках, коли одна із сторін заперечує таке припинення. Це, зокрема може мати місце при розірванні договору через односторонню відмову від договору. Вимога про визнання зобов'язань сторін припиненими в зв'язку з розірванням договору, на якому вони ґрунтуються, належить до способів захисту цивільних прав, що позначаються на цей час як визнання права, але не охоплюються формулюванням п. 1 ч. 2 ст. 16 ЦК, а тому при її застосуванні слід посилатись на ст. 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Припинення зобов'язань сторін внаслідок розірвання договору, на якому ці зобов'язання ґрунтуються, виключає подальше виконання цих зобов'язань. Після припинення зобов'язань сторін внаслідок розірвання договору, на якому вони ґрунтуються, сторони позбавляються права вимагати повернення виконаного ними до моменту розірвання договору (припинення зобов'язань). Інше, однак, може бути встановлено договором або законом ч. 4 ст. 653 ЦК. У договорах такі умови практично ніколи не передбачаються. Законодавчими актами такі положення встановлюються часто, але не завжди, коли передбачається можливість розірвання договору за рішенням суду на вимогу однієї із сторін. Так, відповідно до ст. 726, 727 ЦК у разі розірвання договору дарування дарувальник має право вимагати повернення дарунка. Наслідки розірвання договору довічного утримання (догляду) встановлюються ст. 756 ЦК. Але ж є численні правила, коли стороні договору дається право вимагати його розірвання, в результаті чого відповідне правовідношення припиняється, а наслідки припинення не встановлюються.

В інституті найму (оренди) встановлюються численні підстави розірвання договору, але правовий припис стосовно наслідків «припинення договору» встановлений єдиний (у ст. 785 ЦК). Встановлюється, що у разі «припинення договору» найму наймач зобов'язаний негайно повернути річ у стані, в якому вона була одержана. Виникає питання про те, як же слід тлумачити слова «припинення договору». Справа в тому, що в главі 58 «Найм (оренда)» Цивільного кодексу вживаються як суміжні однопорядкові (видові) поняття «припинення договору» (ст. 781 ЦК) і «розірвання договору» (п. 4, ч. 2 ст. 768; ч. 2 ст. 769; ч. 2 ст. 773; ч. 3 ст. 776; ст. 783 і 784 ЦК). З іншого боку, згідно із ст. 1008 ЦК поняттям припинення договору доручення охоплюється і його розірвання через відмову довірителя або повіреного від договору. Припиненням договору управління майном охоплюються випадки розірвання внаслідок відмови управителя або установника управління від договору (ст. 1044 ЦК). Тобто, в інститутах доручення і управління майном припинення договору розуміється як родове поняття стосовно поняття розірвання договору.

За викладених обставин перевагу при тлумаченні ст. 785 ЦК слід було б надати тому розумінню припинення договору, яке впливає із глави 58 «Найм (оренда)»

Цивільного кодексу. Але подальший аналіз законодавчих положень, про які йдеться, дає підстави для висновку про те, що таке тлумачення ст. 785 ЦК дає результат, який суперечить принципу верховенства права. Так, наймодавець може не виконувати свій обов'язок здійснювати капітальний ремонт предмета найму (оренди). Відповідно до п. 2 ст. 784 ЦК це є підставою для пред'явлення наймачем вимоги про розірвання договору. Розірвання договору на цій законодавчій підставі не може бути підведене під дію ч. 2 ст. 651 ЦК, що передбачає розірвання договору на вимогу однієї із його сторін за рішенням суду (при застосуванні п. 2 ст. 784 ЦК суд не вправі здійснювати оцінку допущеного наймодавцем порушення як істотного чи неістотного. Суд повинен тільки з'ясувати, чи здійснив наймодавець порушення, що є підставою для застосування п. 2 ст. 784 ЦК). Отже, у випадку розірвання договору найму (оренди) на вимогу наймача за рішенням суду зобов'язання сторін, що ґрунтуються на цьому договорі, припиняються (ч. 2 ст. 653 ЦК). При розірванні договору сторони не мають права вимагати повернення того, що було виконане ними за зобов'язанням до моменту зміни або розірвання договору, якщо інше не встановлено договором або законом (ч. 4 ст. 653 ЦК). Серед іншого, наймодавець не має права вимагати повернення йому предмета найму (оренди). Права на відшкодування збитків – вартості предмета найму (оренди) наймодавець також не має, оскільки таке право відповідно до ч. 5 ст. 653 ЦК має тільки сторона, на вимогу якої договір розірваний за рішенням суду і до того ж тільки у випадках, коли договір розірваний у зв'язку з його істотним порушенням. Ст. 785 ЦК покладає на наймача обов'язок повернути предмет найму (оренди) при припиненні договору найму (оренди), а розірвання договору поняттям припинення договору відповідно до термінології глави 58 Цивільного кодексу не охоплюється. Отже, у випадку розірвання договору на підставі п. 2 ст. 784 ЦК наймач не несе обов'язку повернути предмет найму, вартість якого може оцінюватись мільйонами гривень. Це явно суперечить засадам розумності і справедливості, що входять до змісту принципу верховенства права. Тому термін «припинення договору», що вживається в ст. 785 ЦК з урахуванням принципу верховенства права, слід тлумачити не так, як це впливає із глави 58 Цивільного кодексу, а так, як цей термін розуміється в ст. 1008 і 1044 ЦК.

Такий складний аналіз законодавчих положень перестане буде необхідним, якщо заголовок ст. 781 ЦК [1] («Припинення договору найму») буде доповнений словами «що не є розірванням договору».

В інституті найму (оренди) і в інших випадках треба було б більш уваги приділити принципу еквівалентності. На момент розірвання договору наймач може мати заборгованість з плати за користування майном, а може мати і переплату. Можливість досягти еквівалентності у розрахунках між сторонами Цивільний кодекс надає тільки тій стороні, на вимогу якої розірваний договір. Еквівалентність при цьому досягається через пред'явлення вимоги про відшкодування збитків відповідно до ст. 623 ЦК, а при розірванні договору внаслідок істотного порушення договору – відповідно до ч. 5 ст. 653 ЦК. Інша сторона не має можливості стягнути збитки та досягти еквівалентності (стягнення збитків зазвичай є неможливим через відсутність правопорушення з боку іншої сторони договору та її вини).

Подібна ситуація існує і в договорі позички, де в ст. 834 ЦК йдеться про розірвання договору, в ст. 835 ЦК – про припинення договору позички, а в ст. 836 ЦК – про наслідки припинення договору позички, що виключає застосування ст. 836 ЦК до випадків розірвання договору, передбачених ст. 834 ЦК. Тому заголовок ст. 835 ЦК також слід доповнити словами «що не є розірванням договору».

Вкрай невдало визначені наслідки припинення правовідношення внаслідок розірвання договору ренти судом на вимогу одержувача ренти (підстави, за яких одержувач ренти може вимагати розірвання договору, визначені у ст. 741 ЦК). Відповідно до ч. 2 ст. 741 ЦК, якщо майно у власність платника ренти передано безоплатно, у разі розірвання договору одержувач ренти має право вимагати від платника ренти виплати річної суми ренти. Це ущемлює інтереси одержувача ренти, особливо у випадках, коли він передав у власність платника ренти майно значної вартості. З іншого боку, інтереси платника ренти ущемляються ч. 3 ст. 741 ЦК, згідно з якою у разі, коли майно у власність платника ренти було передане за плату (тобто, коли платник ренти один раз майно уже оплатив), при розірванні договору ренти платник ренти зобов'язаний ще раз оплатити вартість предмета ренти, а також виплатити одержувачу ренти річну суму ренти. Ця нелогічність і суперечність принципу верховенству права положень ч. 2 та 3 ст. 741 ЦК може бути усунена, якщо гіпотези правових норм, сформульованих у ч. 2 ст. 741 ЦК і ч. 3 ст. 741 ЦК, поміняти місцями: диспозиція правової норми, сформульованої в ч. 2 ст. 741 ЦК, буде застосовуватись за наявності обставин, які на цей час встановлені ч. 3 ст. 741 ЦК; диспозиція правової норми, сформульованої в ч. 3 ст. 741 ЦК, буде застосовуватись за наявності обставин, передбачених на цей час ч. 2 ст. 741 ЦК.

Істотні труднощі виникають при застосуванні ч. 2 ст. 1039 ЦК. Відповідно до неї управитель має право вимагати розірвання договору управління майном за обставин, встановлених цією частиною. При цьому не встановлюється, що розірвання договору породжує обов'язок управителя повернути установникові управління майно, передане йому в управління. Застосувати до правовідносин, передбачених ч. 2 ст. 1039 ЦК, положення ч. 3 ст. 1044 ЦК неможливо, оскільки через логічне тлумачення ч. 3 ст. 1044 ЦК слід дійти висновку про те, що ч. 3 ст. 1044 ЦК може застосовуватись не за будь-якого припинення договору управління майном, а тільки в разі його припинення з підстав, передбачених цією статтею. Отже, при розірванні договору управління майном з підстав, передбачених ч. 2 ст. 1039 ЦК, управитель не несе обов'язку повернути установникові управління майно, яке управитель раніше отримав в управління. Ці невдалі законодавчі положення при правозастосуванні слід коригувати принципом верховенства права. При здійсненні правотворчості ці хиби мають бути усунені виокремленням ч. 3 ст. 1044 ЦК в окрему статтю (1044¹), яка б мала заголовок «Наслідки припинення договору управління майном».

Але найбільш невдалими є ті законодавчі положення, які надають за певних умов стороні договору можливість захисту права шляхом пред'явлення вимоги про розірвання договору, але засоби забезпечення еквівалентності у відносинах між сторонами не встановлюють взагалі. Так, відповідно до ст. 659 ЦК покупцеві у разі невиконання продавцем обов'язку, передбаченого цією статтею, надається право на розірвання договору. Але наслідки розірвання договору при цьому не встановлюю-

ються. Тож виходить, що при розірванні договору згідно із ст. 659 ЦК [1] покупець не може бути позбавлений права на майно, отримане відповідно до договору купівлі-продажу. Що стосується покупної ціни, то вирішення питання про можливість її стягнення з продавця під виглядом збитків залежить від того, чи буде враховуватись вартість отриманого покупцем за договором купівлі-продажу майна при визначенні розміру збитків. Швидше за все – так, але вирішення цього питання значно полегшилось би, якби до ст. 659 ЦК були внесені відповідні доповнення.

Парадоксально, що ч. 3 ст. 730 ЦК надає пожертвувачу або його правонаступнику право вимагати розірвання договору про пожертву, якщо пожертва використовується не за призначенням, але не передбачає можливості витребування майна, переданого за договором про пожертву, або стягнення його вартості. Будь-які інші правові норми також не передбачають такої можливості. У зв'язку з цим ст. 730 ЦК необхідно доповнити положенням, яке передбачало б таку можливість. Не встановлюють наслідків розірвання договору також ст. 852 ЦК, а також інші положення чинного цивільного законодавства. Численність порушень принципів добросовісності, справедливості та розумності як частиною четвертою ст. 653 ЦК, так і спеціальними законодавчими положеннями, що встановлюють наслідки розірвання окремих видів договорів, викликають необхідність здійснення суцільної перевірки законодавчих положень, що передбачають можливість розірвання цивільно-правових договорів, але не встановлюють таких наслідків їх розірвання, які б забезпечували досягнення еквівалентності у відносинах між сторонами договору.

До категорії такого способу захисту цивільних прав як припинення правідношення належить вимога про виділ в натурі частки із майна, що є у спільній частковій власності (ст. 364 ЦК). Якщо виділ в натурі частки є неможливим або не допускається законом, правідношини спільної часткової власності на вимогу одного їх співвласників припиняються і виникають інші правідношини: співвласник отримує право вимагати виплати йому відповідної компенсації. Заміна правідношин, що припиняються іншими може здійснюватись також на вимогу співвласників про припинення права на частку у спільному майні, що пред'являється до одного із співвласників. У ч. 2 ст. 365 ЦК прямо зазначається на те, що в таких випадках суд постановляє рішення про припинення права особи на частку у спільному майні. Через припинення права спільної сумісної власності і відповідного правідношення здійснюється виділ частки із майна, що є у спільній сумісній власності (ст. 370 ЦК).

Чинне цивільне законодавство передбачає можливість захисту цивільного інтересу і через припинення абсолютних правідношин інтелектуальної власності. Так, відповідно до частини другої ст. 17 Закону «Про охорону прав на знаки для товарів, послуг» у випадках невикористання або недостатнього використання знака в Україні впродовж трьох років з дати публікації відомостей про видачу свідоцтва, або з дати, коли використання знака було припинене, «будь-яка особа» має право звернутися до суду з вимогою про припинення дії свідоцтва (отже, і права власності на знак для товарів і послуг). Тут найбільш чітко видно сутність вимоги про припинення правідношення як такої, що спрямована на захист інтересу.

Викладене є підставою для висновку про те, що застосування положень цивільного законодавства про захист цивільного інтересу шляхом припинення правідно-

син утруднюється недостатньою визначеністю певних законодавчих положень, що потребує внесення змін до відповідних законодавчих актів. Особливі проблеми виникають у випадках, коли захист інтересу шляхом припинення правовідносин поєднується з вимогами про захист права на стягнення збитків, на повернення майна чи грошової суми. Тому подальші дослідження поєднання захисту інтересу шляхом припинення правовідношення із захистом названих вище цивільних прав має здійснюватись шляхом суцільної перевірки відповідних законодавчих положень на предмет їх відповідності засадам добросовісності, справедливості та розумності, які закріплені в п. 6 ст. 3 ЦК та які входять до змісту принципу верховенства права.

Список літератури

1. Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право. Общие положения / М. И. Брагинский, В. В. Витрянский. – М. : Статут, 1997. – 682 с.
2. Договорное право: общая часть / [Притыка Д. Н., Карабань В. Я., Ротань В. Г.]. – Киев-Севастополь : Институт юридических исследований, 2002. – 880 с.
3. Договірне право України. Загальна частина / [за ред. О. В. Дзери]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 896 с.
4. Кодекс торговельного мореплавства України від 23.05.1995// Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 47-52. – Ст. 349.
5. Про охорону прав та знаки для товарів і послуг : Закон України від 15.12.1993// Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – Ст. 36.

Ярема А. Г. Прекращение правоотношения как способ защиты гражданского интереса/ А. Г. Ярема // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия : Юридические науки. – 2010. – Т. 23 (62). № 1. 2010. – С. 65-72.

Статья посвящена анализу такого способа защиты гражданского интереса как требование о прекращении правоотношения. На основе анализа действующего законодательства, научных работ, относящихся к рассматриваемой проблеме, выдвигаются и обосновываются предложения по правотворчеству и правоприменению.

Ключевые слова: гражданский интерес; защита права и интереса; прекращение правоотношения.

Yarema A. Cessation of legal relationship as method of protecting the civil interest / A. Yarema // Scientific Notes of Tavrida National V. I. Vernadsky University. – Series : Juridical sciences. – 2010. – Vol. 23 (62). № 1. 2010. – P. 65-72.

The article is dedicated to the analysis of such method of protecting the civil law as the demand of cessation of the legal relationship. Proposals for lawmaking and law enforcement are made and grounded on the basis of the legislation currently in force and scientific works connected with the problem considered.

Key words: civil interest, remedy and protection of interest, cessation of legal relationshi

Надійшла до редакції 19.10.2009 р.